

Nacionalna varnost kot temelj državnosti

Doc. dr. Denis Čaleta, predsednik Slovenskega združenja korporativne varnosti - Delo, 08.04.2015

Dogajanja, povezana s prodajo državnega premoženja, so nam v zadnjem obdobju na primeru Telekoma Slovenije razkrila naš odnos do nacionalne varnosti Republike Slovenije. Seveda se je treba zavedati, da je omenjeni primer samo vrh ledene gore odnosa vsakokratne politične elite do nacionalne varnosti kot osnovnega temelja zagotavljanja naše državnosti in samostojnosti. Nacionalna varnost v vsaki državi pomeni poleg ekonomsko-finančnega, političnega, socialnega, kulturnega in mednarodnopravnega tudi enega izmed najpomembnejših temeljev za nemoteno delovanje države in predvsem zagotavljanje varnega okolja za razvoj slovenske družbe. Še bolj skrb vzbujajoče je spoznanje, da je celotno stanje v družbi zdrsnilo na raven apatičnosti in pasivnega odziva na deviantnosti pri rušenju osnovnih postulatov delovanja sistema nacionalne varnosti. Neustrezno zavedanje pomembnosti nacionalne varnosti ima korenine že v procesu osamosvojitve Republike Slovenije, kjer smo zaradi različnih procesov zanikanja pomembnosti in tradicije organov nacionalne varnosti v družbi, zelo hitro pozabili, da je bila pot v samostojnost tlakovana tudi z uporabo vseh vzvodov takratnega nacionalno-varnostnega sistema, kjer sta Slovenska policija in Teritorialna obramba nosili največji del teh bremen. Ta proces se je nadaljeval z integracijo v Nato in EU, kjer se je v Sloveniji počasi, vendar zelo globoko zakoreninila lažna prepričanost, da živimo v varnem mednarodnem okolju, kjer partnerske države nenehno delujejo v duhu poštenih medsebojnih odnosov. Na žalost je to samo iluzija, ki jo odgovorni v tej državi nočejo ali ne morejo razumeti. V realnosti je seveda drugače, saj smo v mednarodnem okolju priča brezobzirnemu uveljavljanju interesov kapitala, za katerim so posamezne države s svojimi jasnimi interesi in so za njihovo uresničitev pripravljene storiti in uporabiti vse mehanizme, ki jih imajo na voljo. Vidimo, da je mednarodno varnostno okolje vse prej kot prijazno in pred vsakokratno vlado postavlja resne dileme, kako zagotoviti ustrezno raven nacionalne varnosti in s tem tudi zagotavljanje nacionalnih interesov.

Nacionalni interesi in nacionalni varnostni sistem

Vsaka resna država ima zelo jasno opredeljene nacionalne interese, ki jih v razmerju do drugih držav ali mednarodnih integracij uveljavlja zelo skrbno in pri tem uporablja vse državne mehanizme, med katerimi ima nacionalni varnostni sistem zelo pomembno vlogo. Vsakokratna vlada je brez ustreznih analiz in ključnih podatkov pri doseganju nacionalnih interesov vedno v podrejenem položaju in prepuščena brezobzirnemu izkoriščanju in popuščanju vsakokratnemu nacionalnemu ali mednarodnemu subjektu, ki posega v te nacionalne interese. Seveda pa z nerazumevanjem potrebe po učinkovitem delovanju nacionalnega varnostnega sistema, namerno ali nenamerno svoje državljane izpostavlja višji stopnji varnostnega tveganja, kot bi to ob skrbnem delovanju lahko pričakovali.

Definiranje kritične infrastrukture

Za razumevanje problema pomena nacionalne varnosti na omenjenem primeru zadnje »afere OVS« (vojaški obveščevalno-varnostni službi) je treba opozoriti na nekaj pomembnih dejstev. Republik Sloveniji s svojimi institucijami do zdaj ni resno uspelo opraviti ključne domače naloge pri definiranju kritične infrastrukture in seveda na podlagi tega izvedbe določenih procesov za zaščito le-teh. Naj pojasnimo, da kritična infrastruktura pomeni tiste infrastrukturne objekte ali procesne zmogljivosti, ki so v svojem delovanju nujne za nemoteno delovanje širše družbene skupnosti. Načelno jih lahko razdelimo v naslednje podsektorje: telekomunikacijski in informacijski sektor, elektroenergetski sektor, sektor transporta, finančni sektor, sektor preskrbe s hrano in vodo, sektor kemične industrije, sektor jedrske industrije in sektor zdravja. Vsi te sektorji so medsebojno soodvisni in nekateri izmed navedenih močno vplivajo na delovanje vseh drugih. V tem okviru sta posebno izražena električna energija in informacijsko-komunikacijska tehnologija, ki sta nujni za nemoteno delovanje drugih podsektorjev. Spomnimo se samo dogodkov ob žledu lani in večdnevem izpadu zagotavljanja električne energije ali pa na nedavni primer razpada električnega sistema v Turčiji. Tako zelo hitro ugotovimo, da si brez določenih kritičnih infrastrukturnih zmogljivosti normalnega življenja tako rekoč ne moremo več zamišljati. Naloga vsake normalne države je, da čim natančneje opredeli, kateri so ti kritični infrastrukturni sistemi, ki so nujni za delovanje države. V Sloveniji smo merila za določitev le-teh čakali zelo dolgo. Ko so jih ustrezne državne institucije končno sprejele in vlada s sklepom potrdila, smo v praksi zelo hitro ugotovili, da so merila zelo splošna in niso izhajala iz podrobno simuliranih dejstev. Iz njih namreč ni bilo mogoče določiti konkretnih infrastrukturnih zmogljivosti, ki so lahko samo del nekega podjetja ali organizacije. Zaradi tega so bila v sklepu, ki ga je Vlada Republike Slovenije sprejela 10. aprila 2014, določena podjetja, med katerimi je bil domnevno tudi Telekom Slovenije. Dokument je sicer zaupne narave, vendar smo se imeli v zadnjem obdobju medijskega razčiščevanja upravičenosti uporabe Obveščevalno-varnostne službe Mors pri analizi vplivov prodaje Telekoma Slovenije večkrat priložnost seznaniti z njegovo vsebino. Problem, ki nastaja pri ohlapni določitvi kriterijev, se na koncu kaže v višini finančnih in drugih resursov, ki jih mora organizacija, ki upravlja kritično infrastrukturo, vložiti v sistem njene zaščite. Na tem mestu pa se začne srž problema, ki je zdaj javno izpostavljen, vendar na žalost interpretiran v popolnoma napačni smeri in zlorabljen za politično obračunavanje.

Zgrešeni pristopi državnih institucij

V Slovenskem združenju korporativne varnosti, ki ima poleg korporativnih varnostnih strokovnjakov v svoji sestavi tudi večino slovenskih podjetij in organizacij, ki obvladujejo kritično infrastrukturo, več let opozarjamo odgovorne v Republik Sloveniji na sistemski pristop k rešitvi problema kritične infrastrukture. Do zdaj je bil večji del te kritične infrastrukture v državni lasti in zgrešeni pristopi državnih institucij do urejanja kritične infrastrukture niso imeli katastrofalnih posledic. Država je namreč kot lastnik na drugi strani tega procesa počasi bolj ali manj uspešno urejala zadeve, povezane z zagotavljanjem neprekinjenega delovanja te kritične infrastrukture. Iz mednarodne primerjalne prakse pa je razvidno, da vse več podjetij, ki upravljajo kritično infrastrukturo, prehaja v celoti ali delno v last zasebnih lastnikov. Na tem mestu pa problem nesistemskega pristopa, kaj v posameznem podjetju je del kritične infrastrukture, ima pomembne posledice. Jasno je, da je zasebnemu lastniku dobiček prioriteta in močno presega kakršnokoli potrebo po zagotavljanju javnega interesa. Ta trenutek pa se pokaže nezmožnost države, da jasno opredeli svoje strateške interese. V prodaji podjetij mora že v fazi pogajanj in pozneje v fazi pogodbe o prenosu lastništva na nove lastnike jasno opredeliti obveznosti, ki jih bodo imeli novi upravljavci kritične infrastrukture do zagotavljanja neprekinjenega delovanja le-te. V tem trenutku se bo potreba po vzpostavljanju javno-zasebnega partnerstva zelo izrazila. Do zdaj je politika ta proces uporabljala na zelo deklarativni ravni, v primeru prenosa lastništva nad kritično infrastrukturo pa bo moralo priti do njegove popolne uveljavitve. Seveda je drugo vprašanje, ali smo v Sloveniji tega sploh sposobni in – še bolj ironično – ali bomo imeli možnost sploh še kje uveljavljati nacionalni interes, saj bomo brez prejšnjega tehtnega premisleka prodali vse premoženje, vključno s tistim, ki je del tako imenovane kritične infrastrukture. Trenutno stanje kaže zelo slabo. Predstavnike Slovenskega državnega holdinga zanima samo finančni del procesa prodaje premoženja. Tudi ti, ki so zdaj v medijih zelo glasni, so nekoč delili isto brezbriznost do procesa analize varnostnih aspektov prodaje državnega premoženja. Vlada se zaradi drugih problemov, ki jih na lestvici pomembnosti obravnava kot pomembnejše, sploh ne ukvarja z nacionalno varnostjo, še manj pa s problemi varnostnih dejavnikov, kot so kritična infrastruktura, ki je del podjetij, ki se prodajajo ali so bila že prodana. Pred časom je država prodala Aerodrom Ljubljana, ne da bi se resno lotila analize varnostnih dejavnikov prodaje te pomembne infrastrukturne zmogljivosti. Minister za finance je javno priznal, da se tega problema pri analizi prodaje državnega premoženja sploh niso lotili. In da ne bo pomote, to je stalnica vseh predhodnih vlad.

Samo orodje za politično obračunavanje

Na žalost pa je zgodba z zadnjo afero, povezano z uporabo OVS pri analizi učinkov prodaje Telekoma na obrambni resor, tragikomična ob dejstvu, da so nacionalna varnost in interesi države samo orodje za medsebojno politično obračunavanje, kjer so dovoljena vsa sredstva ne glede na škodo, ki jo bo Republika Slovenija in s tem njeni državljani plačali. Po drugi strani sicer lahko problematiziramo pot, ki je bila ubrana za rešitev problema glede vpliva prodaje določenega dela kritične infrastrukture na delovanje obrambnega sistema, nikakor pa ne smemo problematizirati namena, ki bi moral biti močno izražen tudi na drugih ministrstvih oziroma v vladi kot celoti. To je vsekakor pričakovanje strokovne javnosti in državljanov nasploh. Ta signal, da nacionalno varnostni sistem in v tem okviru tudi obveščevalno-varnostne službe, ne smejo biti v rokah Vlade Republike Slovenije za zakonsko pridobivanje ustreznih informacij, pomembnih za zagotavljanje nacionalnih strateških interesov, pa je, milo rečeno, skrb vzbujajoč. Po mojem skromnem prepričanju je to njihova osnovna naloga, sicer jih ne potrebujemo. Zapisano mora biti temelj za usmeritev razmišljanja k pravi problemom, ki zdaj kljub veliki medijski odzivnosti primera ostaja na isti ravni. Še vedno ni jasnega napotila vladajoče politike, da je treba takoj izvesti pomembne korake k ustrezni izvedbi analize kritične infrastrukture in njenih učinkov pri prodaji. Pri tem pa je nujno treba začeti uveljavljati dobre prakse in mehanizme javno-zasebnega partnerstva, tudi s pomočjo nevladnih organizacij, ki imajo na tem področju pomembne rešitve.